

**СОЦІОГУМАНІТАРНІ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ  
МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ВИЩИХ ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ**

**Л.І. Коробчук**

Луцький національний технічний університет, kli-eco@i.ua

Формування у студентів вищих технічних навчальних закладів глибоких переконань у необхідності природоохоронної діяльності викликане нагальною потребою держави в екологічно грамотних громадянах, кваліфікованих фахівцях з відповідним рівнем екологічної культури.

Сфера професійної освіти інженерної підготовки в технічних університетах визначена достатньо. Майбутні інженери добре обізнані з останніми досягненнями науки і техніки за своїм фахом. Але, як зауважує професор Г. Сорокін, зовсім інша ситуація склалась із гуманітаризацією технічної освіти – процесом, безпосередньо не пов'язаним з майбутньою професією, але «для формування спеціаліста з вищою освітою, для становлення особистості... може виявитися навіть більш значущим, ніж підготовка власне за основним фахом» [3].

Екологічна культура суспільства представляє собою якісну характеристику соціоприродних взаємодій. Екологічна культура особистості – це результат виховних впливів соціального середовища, в тому числі і педагогічного впливу сім'ї, школи, ВНЗ. Екологічна культура – це загальнолюдська світова культура й тому мірою екологічних відносин повинна виступати саме життя у всіх його проявах. Необхідне формування й загальної та особистісної екологічної свідомості, а також перемога відчуження кожної людини від природи [1].

Екологічна культура, як і вся культура в цілому, діалектично взаємопов'язана з суспільними процесами, який відбуваються та обумовлена законами їх розвитку.

Масштабність проблеми формування екологічної культури дозволяє розглядати екологічну освіту й виховання майбутніх фахівців як багатофакторний процес державного рівня.

Адже система сучасної екологічної освіти та екологічної культури відіграє головну роль у глобальному вирішенні екологічних проблем. Процес екологічної культури має починатися вже з дитинства й будуватись залежно від вікових особливостей, адже найбільш сприятливим періодом для цілеспрямованого формування екологічної свідомості є молодший підлітковий вік.

Підготовка громадян з високим рівнем екологічних знань, екологічної свідомості й культури на основі нових критеріїв оцінки взаємовідносин людського суспільства й природи повинна стати одним з головних важелів у вирішенні надзвичайно гострих екологічних і соціально-економічних проблем сучасної України.

Проблема формування екологічної культури майбутніх фахівців вищого технічного навчального закладу розглядається в контексті створення системи неперервної екологічної освіти України як важливої складової національної системи освіти. Основні напрями дослідження базуються на філософії освіти, в якій обґрунтовуються гуманістичний, особистісно орієнтований підхід до процесу виховання майбутніх фахівців у системі неперервної професійної освіти [6].

Основними показниками екологічної культури визначають знання загальних закономірностей розвитку природи і суспільства, розуміння взаємозв'язку їх існування й того, що природа склала першооснову становлення й еволюції людства, визначення соціальної зумовленості взаємовідносин людини і природи, подолання споживацького ставлення до природи як джерела матеріальних вигод, уміння передбачити наслідки впливу діяльності людини на біосферу Землі, підпорядкування своєї діяльності вимогам раціонального природокористування, вміння зберегти сприятливі природні умови і конкретну працю.

Від ефективності екологічної освіти та культури фахівців вищого технічного навчального закладу нині залежить захист навколишнього середовища від забруднення й руйнування, застосування ресурсозберігаючих маловідходних технологій, виробництво екологічно чистої, якісної продукції. Як справедливо стверджують учені, соціально-екологічний фактор нині відіграє важливу роль у дослідженні проблеми формування екологічної культури майбутніх фахівців є важливими і актуальними [5].

Для забезпечення ефективного формування інтересів студентів до оволодіння екологічними знаннями слід враховувати комплекс шляхів і засобів, до яких ми відносимо: новизну змісту навчально-екологічного матеріалу; зв'язок екологічних знань з долями людей, що їх відкрили; використання у змісті навчальних дисциплін екологічного спрямування історичних фактів, подій; показ практичного застосування екологічних знань у зв'язку з життєвими планами та професійними орієнтаціями студентів; застосування сучасних засобів унаочнення екологічних проблем, що

розглядаються на заняттях; використання сучасних особистісно розвивальних дидактичних технологій навчання (проблемне навчання, евристичне навчання, технологія навчальної діяльності в парах тощо); створення позитивного мікроклімату в групі, опора на ситуації успіху, довіра до студентів; застосування системи методів і форм навчання, у якій репродуктивні, інформативні способи навчальної роботи поступово замінюються продуктивними, творчими методами та наближають студентів до майбутньої професійної діяльності через вирішення складних екологічних проблем як в умовах імітаційного моделювання, так і під час виконання реальної професійної діяльності чи її елементів [7]. Таким чином, раціональний вибір та поєднання словесно–наочних форм і методів навчання (лекційний метод, доповідь, дискусія, навчальний фільм, моделі, схеми тощо) з методами, що ґрунтуються на практичній екологічній діяльності (польові, лабораторні та практичні заняття, екологічні стежки, заняття на відкритому повітрі тощо) та з навчальними іграми екологічного характеру є наступною педагогічною умовою формування екологічної культури студентів вищого технічного навчального закладу.

Оновлення змісту кожного блоку навчальних дисциплін, форм і методів педагогічної технології підготовки майбутніх спеціалістів в сучасній ВШ в цілому дозволить підвищити ефективність формування екологічної культури студентів, їх умінь і навичок із урахуванням інтересів, бажань та нахилів студентів.

Навчальний процес вузу слід спрямовувати як на формування еколого–професійних інтересів майбутніх спеціалістів, так і на розвиток у них навичок науково–дослідної діяльності, розглядаючи її в неподільній єдності з іншими компонентами сучасної педагогічної технології.

У ході дослідження екологічної культури ми виділили її чотири компоненти [4]:

- інтелектуальний (конкретні екологічні знання);
- професійний (уміння й навички здійснювати екологічно безпечну професійну діяльність);
- мотиваційний (потреби і мотиви природоохоронної діяльності);
- діяльнісний (характеристика поведінки в екологічній ситуації).

На основі теоретичного аналізу психологічної літератури [1–7], вивчення передового педагогічного досвіду екологічного виховання і навчання студентів, ми визначаємо екологічну культуру студента як інтегративну якість особистості, яка відповідає рівню розвитку її в сфері екологічної діяльності.

Таким чином, актуальність досліджуваної проблеми зумовлена необхідністю [2]:

- вирішення однієї з найбільш уразливих, невідкладних проблем сучасності – гармонійної взаємодії з навколишнім природним середовищем;
- формування екологічного мислення як передумови гармонізації взаємовідносин між людиною й навколишнім природним середовищем;
- підвищення рівня екологічної вихованості майбутніх фахівців вищого технічного навчального закладу як складової екологічної культури людського суспільства;
- вирішення суперечності, яка виникає між рівнем екологічної грамотності, екологічної вихованості майбутніх спеціалістів вищого технічного навчального закладу;
- та необхідністю бачення ними взаємовідносин між природою і людиною, вміннями оцінювати і прогнозувати наслідки втручання людини в навколишнє природне середовище та вміннями здійснювати необхідні дії з оздоровлення природи та самої людини;
- обґрунтування методів і засобів екологічної культури майбутніх фахівців вищого технічного навчального закладу.

Отже, нами встановлено основні риси навчального процесу професійної освіти та з'ясовано, що формування екокультури у вищих навчальних закладах – це система, що поєднує виховання студента як людини, фахівця й громадянина; система, що інтегрує теоретичне навчання й професійну працю, освіту й ринковий попит на освічених фахівців, вищу освіту та післядипломне навчання.

#### ***Список використаних джерел:***

1. Вайда, Т.С. Екологічна культура студентів як педагогічна проблема // Т.С. Вайда. – Збірник наукових праць: Педагогічні науки. – Вип. 1. – Херсон: Айлант, 1998. – С.104–108.
2. Бауер, М.Й. Екологічні знання у контексті формування світоглядних цінностей суспільства // М.Й. Бауер. – Автореф. дис. канд. філос. наук. – К., 1998. – 21 с
3. Борейко В.Е. Прорыв в экологическую этику: Серия: Охрана дикой природы // В.Е. Борейко. – Вып. 21. – К., 2001. – 204 с.

4. Депенчук Н.П. Нравственные аспекты современной экологии / Н.П. Депенчук, И.Д. Дроздова // Интегрирующая функция экологии в современной науке: Сб.науч.трудов. – К.: Наукова думка, 1987. – С.17–31.
5. Дерябо С.Д. Экологическая педагогика и психология / С.Д. Дерябо, В.А. Ясвин. – Ростов–на–Дону: Феникс, 1996. – 477с.
6. Зверев И.Д. Экология в школьном обучении: Новый аспект образования / И.Д. Зверев. – М., 1980. – С.10 (96 с).
7. Іващенко С.Г. Концептуальні основи формування екологічного мислення та здібностей людини будувати гармонійні відносини з природою / С.Г. Іващенко, М.І. Дробноход. – К.: МАУП, 2000. – 76 с.